

SASKARSME, SPORTS, SOCIĀLĀS ZINĪBAS, VIZUĀLĀ MĀKSLA 1.-9.klasēm

**mācību priekšmeta programmas paraugs speciālās pamatizglītības
programmu īstenošanai izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības
traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem
(izglītības programmas stundu plāna 2.variants)**

Kaiva Žimante

Saskarsme (komunikācija, valodas uztvere, izpratne, lietošana), sports (kustību attīstīšana), sociālās zinības (sociālās iemaņas), vizuālā māksla (pasaules izzināšana)
1.-9.klasēm

Mācību priekšmeta programmas paraugs/metodiskie ieteikumi speciālās pamatizglītības programmu īstenošanai izglītojamiem ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem
(izglītības programmas stundu plāna 2.variants)

Atbildīgā par izdevumu – Anita Falka

Ievads

Saskarsme, sports, sociālās zinības un vizuālā māksla ir mācību priekšmeti, kuru saturs ir svarīgs izglītojamo ar smagiem garīgās attīstības traucējumiem vai vairākiem smagiem attīstības traucējumiem mācību organizēšanā gadījumos, kad skolēns nespēj piedalīties frontālās mācību nodarbībās. Minēto mācību priekšmetu izvēle ir atbilstoša individuālās attīstības gaitas sekmēšanai tiem izglītojamiem, kuru spējas ir sekojošas:

- sajūtas ir primitīvas, tālāka attīstīšana iespējama balstoties uz nosacījuma refleksiem un labsajūtas situāciju veidošanu, uztveres spējas ir neattīstītas; nereti papildus ir būtiski sensorās attīstības traucējumi (redzes, dzirdes, taktīlās sajūtas);
- uzmanības noturība ir minimāla, lēni veidojas saikne ar apkārtni;
- atmiņas nav, bet pareizi vadītas darbības ietekmē veidojas nosacījuma refleksi, uz kuriem var balstīties jaunu modeļu veidošanā;
- valoda neattīstīta, runājošo valoda neatbilst situācijai, valodas signālus uztver izolēti, komunikācijas veidošana ar valodas palīdzību var būt neiespējama;
- domāšanas operācijas veidojas lēni, darbību vada nosacījuma refleksi, rutīnas darbības;
- emocijas neprot paust atbilstoši sajūtām, trūkst saites ar realitāti;
- griba grūti ārēji vadāma, darbību nosaka primāro vajadzību apmierināšana;
- raksturīgas neapzinātas kustības.

Attīstības traucējumu izpausmju mazināšanai mācību procesu nepieciešams virzīt noteiktu kompetenču veidošanā, tās jāiekļauj mācību priekšmetu saturā:

- motoriskā kompetence – spēt pārvaldīt un izmantot savu ķermeni;
- intelektuālā kompetence – saprast valodu un spēt izteikties vai izmantot alternatīvus komunikācijas līdzekļus;
- sociālā kompetence – pieņemt citus cilvēkus, sadarboties ar citiem, spēt iekļauties grupā;
- emocionālā kompetence – spēt izteikt savas emocijas un pamazām iemācīties saprast gan savas, gan citu emocijas.

Mācību saturam atbilstoši izglītojamo spējām un speciālajā pedagoģijā noteiktajiem attīstības traucējumu korekcijas objektiem (domāšanai, valodai, uzvedībai un kustībām) tiek izvirzītas prasības nodrošināt komunikācijas, valodas uztveres, izpratnes un lietošanas

veicināšanu (saskarsmē), kustību attīstīšanu (sportā), pašapkalpošanās un sociālo iemaņu veidošanu (sociālajās zinībās), apkārtnes iepazīšanu un izzināšanu (vizuālajā mākslā).

Respektējot izglītojamo veselības traucējumus, izglītības iestādē būtiska ir pedagogu un medicīnas darbinieku sadarbība jaunu prasmju veidošanā – nodarbību organizēšanai, pedagoģisko paņēmieni izvēlei, laika plānojumam jāklūst par attīstības sekmētāju tādā veidā, lai negatīvi neietekmētu skolēna somatisko stāvokli. Pirms mācību satura realizēšanas nepieciešams precizēt:

- veselības stāvokli;
- darbības ierobežojumus;
- īpašās medicīniskās norādes mācību un audzināšanas darba veikšanai;
- izglītojamā darbības spējas.

Mācību priekšmetu satura apguve notiek integrēti – viena mācību priekšmeta satura elements papildina cita priekšmeta satura apguvi.

Mācību satura apguve paredzēta visam izglītības ieguves periodam, izvēloties skolēnam piemērotākās satura daļas, atbilstoši viņa spējām. Sasniedzot noteiktos kritērijus, izglītojamais turpina izglītības ieguvu pēc speciālās izglītības programmas parauga stundu plāna 1.varianta.

Mācību priekšmeta mērķis un uzdevumi

Mācību priekšmetu kopējais mērķis

Sekmēt izglītojamā attīstību, paplašināt viņa darbības iespējas konkrētā vidē (izglītības iestādē, dzīves vietā), veicināt dzīves darbības pamata iemaņu apguvi.

Mācību priekšmeta „saskarsme” mērķis

Veidot pamatus komunikācijas norisei, valodas uztverei, izpratnei un lietošanai.

Uzdevumi

1. Attīstīt uzmanības koncentrēšanos uz apkārtējo cilvēku darbību un atbildes reakcijas iemaņas.
2. Attīstīt valodas uztveri.
3. Mācīt saprast un lietot neverbālās saskarsmes līdzekļus (žestu valodu, ķermeņa valodu, piktogrammas, simbolus, attēlus, fotogrāfijas).
4. Mācīt atdarināt mīmikas, kustību, valodas paraugus.
5. Veidot situācijas saskarsmes prasmju lietošanai sadzīvē.
6. Veidot situācijām atbilstošus uzvedības etalonus.

Mācību priekšmeta „sports” mērķis

Sekmēt kustību attīstīšanos un pilnveidošanu patstāvīgu darbību veikšanai ikdienā.

Uzdevumi

1. Veicināt kustību amplitūdas, stipruma, lokanības attīstību.
2. Attīstīt kustību veikšanas iniciatīvu.
3. Veicināt kustību automatizēšanos pašapkalpošanās un ikdienas darbību veikšanā.

Mācību priekšmeta „sociālās zinības” mērķis

Mācīt sociālās pamatiemaņas sadarbībai ar līdzcilvēkiem, pašapkalpošanās veikšanā.

Uzdevumi

1. Mācīt pareizi paust savas vajadzības citiem cilvēkiem.
2. Apgūt pašapkalpošanās darbības.
3. Veidot patstāvību darbību veikšanā.
4. Aktivizēt interesi par apkārtnē notiekošo.
5. Veicināt sociālo aktivitāti.
6. Trenēt maņas (redzi, dzirdi, tausti, ožu, garšu).

Mācību priekšmeta „vizuālā māksla” mērķis

Nodrošināt jaunu sensoro un vizuālo priekšstatu veidošanos.

Uzdevumi

1. Trenēt maņas (redzi, dzirdi, tausti).
2. Mācīt salīdzināt priekšmetus pēc krāsas, faktūras, lieluma, formas
3. Attīstīt sīko rokas muskulatūru un kustības.

Mācību saturs

Saskarsme

- Uzmanības pievēršana sadarbības partnerim
- Atbilstošas emocionālas reakcijas paušana pret sadarbības partneri
- Vienkāršu instrukciju izpildīšana
- Skaņu diferencēšana
- Skaņu veidošana
- Signālu apgūšana un izmantošana saskarsmē
- Apstiprinājuma un nolieguma paušana
- Priekšmetu un attēlu salīdzināšana
- Alternatīvie komunikācijas līdzekļi:
 - priekšmeti;
 - fotogrāfijas;
 - attēli;
 - zīmējumi;
 - piktogrammas;
 - simboli.

Sports

- Sīkā motorika:
 - tauste;
 - satvēriens;
 - rokas pirkstu kustības;
 - ķermeņa daļu pārvaldīšana.
- Vispārējās kustības:
 - vingrojumi rokām;
 - vingrojumi kājām;
 - sēdēšana, apsēšanās;
 - līdzsvara noturēšana;
 - staigāšana, staigāšana pa dažādām virsmām;
 - vingrinājumi palīglīdzekļu izmantošanai.
- Muskuļu tonusa stabilizēšana, masāžas
- Sava ķermeņa uztvere
- Sava ķermeņa motoriskā vadīšana (kustību vadīšana)

- Acs – rokas koordinācijas vingrinājumi
- Ritms, ritma atdarināšana, ritms un mūzika

Sociālās zinības

- Pašapkalpošanās:
 - pārvietošanās vingrinājumi;
 - ēšana un galda kultūra;
 - tualetes lietošanas un mazgāšanās;
 - ģērbšanās,
- Sociālā aktivitāte:
 - sociālā apziņa,
 - sociālā sadarbība,
 - sociāli sadzīviskās iemaņas;
 - tuvinieki;
 - dzīves vieta;
 - izglītības iestāde.

Vizuālā māksla

- Reakcija uz vizuāliem tēliem (gaismu, krāsām, priekšmetiem)
- Priekšmetu aplūkošana, skatiena virzīšana
- Priekšmetu salīdzināšana
- Priekšmetu un attēlu salīdzināšana
- Darbības ar papīru
- Konstruēšana, priekšmetu izvietošana, savienošana

Mācību satura apguves organizācija un realizēšanas paņēmieni

Mācību satura apguve notiek pēc izglītojamam īpaši sastādīta individuāla izglītības plāna, kurā noteikt mācību priekšmetiem paredzētais stundu skaits nedēļā, mācību mērķi, satura apguves paņēmieni un līdzekļi. Izglītības plāna termiņu nosaka katra perioda sasniegtie rezultāti.

Izglītības ieguves forma iespējama gan klātie (izglītības iestādē), gan individuālā mājas apmācība (ģimenes vidē). Skolēnam ar iespējām pārvietoties, bez citus un sevi apdraudošām uzvedības izpausmēm socializācijas nolūkos ieteicama atrašanās noteiktu laiku vienaudžu kolektīvā izglītības iestādē. Mācību satura apguves nodarbības ir individuālas.

Nepieciešamības gadījumā pedagogs mācību satura apguves nolūkos sadarbojas ar skolēna vecākiem, ģimenes ārstu, izglītības iestādes medicīnas darbiniekiem (medicīnas māsu, fizioterapeitu, masieri u.c.)

Mācību satura apgūvē svarīgi ievērot sekojošus nosacījumus:

- strukturēta vides kārtība (ierasts ritms, kārtība, secība);
- individuāla personīgā telpa (vieta);
- nodarbību/ notikumu secības vizualizācija;
- nemainīgas prasības.

Mācību priekšmetu satura realizēšanai izmantojamie darbības veidi.

<i>Mācību priekšmets</i>	<i>Satura realizēšanai izmantojamie darbības veidi (piemēri)</i>
Saskarsme	Runāšana, skanošu rotaļlietu, bērnu mūzikas instrumentu izmantošana, rotaļlietu ar sejas izteiksmēm izmantošana, rokas un pirkstiņleļļu izmantošana. Glāstīšana – sejas, galvas, roku, ķermeņa. Skaņu imitēšana – piesitieni, skandēšana, grabināšana. Dabas skaņu, dzīvnieku balsu klausīšanās. Skaņu paraugu demonstrēšana. Apstiprinājuma un nolieguma kartīšu izmantošana. Priekšmetu aptaustīšana. Priekšmetu pielietojuma demonstrēšana. Bērnu dziesmu dziedāšana. Slēpšanās aiz aizslietņa. Ikdienas darbību attēlojumu fotogrāfijās izmantošana.
Sports	Dažādu faktūru, lieluma priekšmetu izmantošana. Priekšmetu temperatūras izmaiņas. Dažādas konsistences izjūtu nodrošinājums (ūdens, smiltis, audums u.c.) Priekšmetu satveršana. Manipulāciju ar priekšmetiem atkārtošana. Priekšmetu ievietošana atverē (burkā, kastē, maisiņā). Darbības ar dažāda lieluma bumbām, baloniem. Priekšmetu vēršana, piramīdu veidošana. Bēršana, liešana, celšana.

	<p>Atvēršana, aizvēršana, aizvākošana. Pasīva roku, kāju vingrināšana. Sadzīves situāciju izmantošana vispārējo kustību attīstīšanai – aiziešana, aizrāpošana pēc priekšmetiem, apsēšanās noteiktā vietā. Dažādu virsmu izmantošana iešanā. Šūpoļu, šūpuļtīkla, batuta izmantošana. Ķermeņa masāža ar dažāda raupjuma sūkļiem. Bērnu mūzikas instrumentu ritmizēšana. Bērnu dziesmu dziedāšana.</p>
Sociālās zinības	<p>Priekšmetu satveršana, sniegšanās pēc priekšmetiem. Mēles, lūpu kustību aktivizēšana ar garšas kairinājumu – lūpu ar medu nolaižšana, sniegšanās pēc karotes ar medu un tml. Ēšanas tempa regulēšana. Pamatiemaņu trenēšana – turēt pudelīti, turēt krūzīti, turēt galda piederumus. Tualetes piederumu lietošana noteiktā ritmā. Uzslavu izmantošana. Skolēna vārda aktualizēšana. Paslēpju spēlēšana. Skolēna tuvinieku fotogrāfiju izmantošana. Priekšmetu novietošana, atrašana, pārvietošana izglītības iestādes vidē, dzīves vietā (telpā).</p>
Vizuālā māksla	<p>Gaismas terapijas elementi. Krāsu demonstrēšana (krāsaini priekšmeti, lentas, trauki). Priekšmetu aplūkošana. Attēlu aplūkošana. Noteiktas krāsas priekšmetu ievietošana noteiktas krāsas traukā, maisīnā. Dabas materiālu iepazīšana ar tausti (čiekuri, akmentiņi, kastaņi, zīles, pupas u.c.). Papīra plēšana. Papīra burzīšana. Klucīšu likšana. Būvēšana no klucīšiem. Mozaīku likšana. Pirkstu un plaukstu nospiedumu veidošana (veidojamā masā, ar krāsām). Veidojamās masas mīcīšana, rullēšana, velšana.</p>

Izmantojamie mācību līdzekļi un metodes

Mācību līdzekļi

Mācību procesā pēc skolotāja brīvas izvēles izmantojami visi bērnu darbības līdzekļi, kas sekmē komunikācijas veidošanos, kustību attīstību un veicina bērnu aktivitāti: rotaļlietas, spēles. Vienkārši priekšmeti – auduma gabaliņš, krūzīte, groziņš, mazas plastmasas bļodiņas vai sietiņi – mudina bērnu uz patstāvīgu un daudzveidīgu darbošanos. Nereti sarežģīti spēļu objekti, kas funkcionē paši par sevi vai sāk skanēt, mirdzēt vai griezties pēc katra vieglāka pieskāriena, ierobežo bērna pašiniciatīvu.

Montesori pedagogijas materiāli pirmsskolas vecuma bērniem.

Interaktīvie materiāli, īpaši tehnoloģijas ar skārienjūtīgiem ekrāniem.

Attēlu komplekti.

Skolēna dzīves darbību raksturojošas fotogrāfijas.

Piktogrammas, zīmju valodas materiāli.

Mācību metodes

- Aktivēšana.
- Saziņas situāciju izmantošana un modelēšana.
- Parauga atdarināšana, novērošana.
- Rotaļa.
- Piktogrammu metode.

Mācību sasniegumu vērtēšana

Mācību sasniegumu vērtēšanā galveno uzmanību jāpievērš skolēna attīstības dinamikai, to pārbauda un vērtē skolotājs, kas ikdienā darbojas ar izglītojamo.

Ievadvērtēšana – izglītojamā spēju un ierobežojumu noteikšana individuālā izglītības plāna sastādīšanai, notiek katra mācību gada sākumā.

Kārtējā vērtēšana – aprakstošā formā vai norādes par noteiktu vērtēšanas kritēriju izpildi skolēnu mācību sasniegumu uzskaites dokumentos (klases žurnālā, e-klases žurnālā), vienu reizi mēnesī.

Noslēguma vērtēšana – aprakstošā formā mācību gada nobeigumā skolēnu liecībās.

Ar izglītojamā mācību sasniegumiem regulāri iepazīstina vecākus vai aizbildņus (pārrunas, darbības demonstrēšana, informācijas sniegšana).

Skolēna sasniegumus nosaka skolotājs balstoties uz katra izglītojamā individuālajā izglītības plānā noteiktajiem uzdevumiem.

Kopējie mācību sasniegumu vērtēšanas kritēriji balstoties uz izglītojamā aktivitāti:

- noraidošs pret mācību nodarbībām;
- neiebilst pret mācību nodarbībām, tajās piedalās pasīvi;
- demonstrē pozitīvu attieksmi mācību nodarbībās;
- atpazīst pedagoga nodarbībās, aktīvi pauž vēlmi mācīties;
- atsaucīgs komunikācijas aicinājumiem mācību nodarbībās;
- aktīvi izpilda vingrinājumus, darbības veic ar pedagoga pilnīgu atbalstu;
- aktīvi izpilda vingrinājumus, darbības veic ar nelielu atbalstu;
- aktīvi izpilda vingrinājumus, darbības veic gandrīz patstāvīgi.

<i>Mācību priekšmets</i>	<i>Satura apguves rādītāji</i>
Saskarsme	<ul style="list-style-type: none">• Ievēro runātāju• Veido mīmiku, kad tiek uzrunāts, smaida• Emocionāli atbild saskarsmes partnerim• Seko ar acīm sadarbības partnerim, priekšmetiem, attēliem• Saprot vārdu nozīmi, norāda attēlā nosaukto vārdu• Saprot vienkāršu žestu un vienkāršu piktogrammu nozīmi• Darbību var vadīt ar vārdiem• Izpilda vienkāršas darbības norādes• Veido skaņas• Lalina zilbes pēc parauga• Atkārto vienkāršus vārdus
Sports	<ul style="list-style-type: none">• Maina ķermeņa stāvokli (veļas uz sāniem, uz vēdera, atpakaļ, turpu šurpu veļas)

	<ul style="list-style-type: none"> • Lien uz vēdera • Patstāvīgi pieceļas pussēdus • Patstāvīgi apsēžas • Sēžot spēlējas • Rāpo • Droši iet • Kāpj pa kāpnēm augšā pieliekot kāju • Kāpj pa kāpnēm augšā, sperot atsevišķus soļus • Kāpj pa kāpnēm lejā • Cenšas aizsniegt priekšmetus • Apzināti tver priekšmetus • Mērķtiecīgi tver, pieskaras priekšmetiem • Paceļ priekšmetus • Spēlējas (manipulē) ar priekšmetiem • Spēlējoties sasiņ divus priekšmetus kopā • Ieliek vienu priekšmetu otrā • Būvē
Sociālās zinības	<ul style="list-style-type: none"> • Reaģē, atsaucas uz savu vārdu • Atpazīst tuviniekus • Meklē ar acīm nosauktos cilvēkus (tuviniekus, klases biedrus, citus zināmus pieaugušos) • Ziņo par vajadzību nokārtoties • Mazgā rokas • Diferencē auksts – karsts, mīksts - ass • Izvairās no bīstamām ikdienas situācijām • Atver muti, ja pieskaras ar karoti • Ēd pats • Pats dzer no pudeles • Pats dzer no krūzes • Izvēlas ēdienu • Palīdz saģērbties vai noģērbties • Pats saģērbjas, noģērbjas • Izmanto alternatīvos komunikācijas līdzekļus (žestus, piktogrammas) saziņai
Vizuālā māksla	<ul style="list-style-type: none"> • Vēro attēlus • Izvēlas attēlus • Satver priekšmetus • Satver dažāda lieluma, faktūras un smaguma priekšmetus • Burza papīru • Plēš papīru • Satver un mīca veidojamo materiālu (plastilīnu, plastiku) • Liek priekšmetus vienu uz otra • Liek priekšmetus vienu otrā • Liek piramīdas • Krāso laukumus ar lielām otām • Šķiro priekšmetus pēc krāsas